

I. AASTAKÄIK

No 7

JUULI 1924

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

ILMUB KORD KUUS

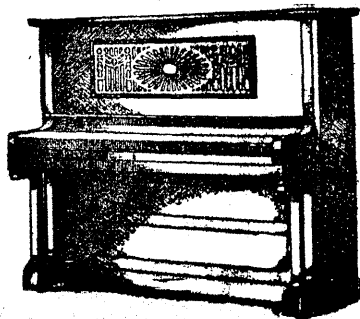

TALLINN

KÕIGE SUUREM KLAVERIVABRIK EESTIS

ASTRON A/S

* * *
 Valmistab oma vabrikus
 kõrgeväärtuslisi:
 tiivklaverisi, pianiino-
 sid, harmooniumisid ja
 grammofoonisid
 * * *

* * *
 Kodumaa ja väljamaa
 kunstnikkude poolt
 maailma kõige paremate
 mänguriistade
 vääriliseks tunnistatud
 * * *

TARTUS, AIA UUL. Nr. 67 * Kõnetraat Nr. 468

Asut.
1872

Asut.
1872

OSKAR HEINE

end.
J. Moritz'i
KLAVERIVABRIK
 Tartus, Tähe uul. 114. Kõnetr. 4-82

On kõige vanem sellel alal spe-
 tsiaal-tööstus Eestis ja soovitab
 kõrge väärtusega, ilusa kõlaga
 puhtalt väljatöötatud pianiinosid,
 mitmesuguses suuruses.

Tallinna
 esitus: **Karl Jürgenson,**
 Kuninga uul. 5.

„MUUSIKALEHE“

üksikuid numbreid müüvad järgmised raamatukauplused:

Tallinnas: Pihlakas, „Rahvaülikool“, Ploompuu,
 „Päevaleht“, „Esto-Muusika“, Ajalehe müüjate
 artell, raudtejaama raamatukapp.

Tartus: „Postimees“, Kaarna, Ajalehe müügi artell,
 J. Raudsepa trükikoda, o/ü. „Esto-Muusika“
 abik., Peeter Ilves.

Narvas: J. Koikson, raudtee jaama raamatukapp.

Pärnus: A. Küng, Karu, Õpetajate O.-ü. „Liit“.

Viljandis: H. Leoke, „Valgus“, Rennit.

Rakveres: J. Priimann, N. Erna.

Haapsalus: Tamverk, J. Kopel.

Paides: Seidelberg, Leesment.

Valgas: „Kultura“, Lepik-Saar, pr. Kauke.

Võrus: S. Songi, J. Paju, „Täht“.

Petseris: Piirisild.

Kuresaares: T. Liiv, Saaremaa kirjastus-tühisus.

Tapal: J. Luuk.

Narva-Jõesuus: J. Retsnik.

Antslas: K. Kivi.

Amblas: J. Õun.

Aegviidus: Tomasov.

Mustvees: Martinson.

Jõhvis: Generalof, M. Nigol.

Kosel: Tollmann.

Kellas: G. Kulp.

Türi-Allikul: Rumvaldt.

Võhmas: Pokhof.

Suure-Jaanis: J. Mutli.

Tõrvas: A. Ilisson.

Tarvastus: J. Lapp.

Irboska jaamas: einelauapidaja.

Lehtses: O. Hinzenberg.

Varbolas: Joh. Kraut.

Elvas: raudteejaama raamatukapp.

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

Vastutav ja tegev toimetaja: Juhan Aavik, Tartu, Viljandi uul. 11, k. 2. — Väljaandja: Eesti Lauljate Liit.
Toimetuse ja talituse adress: Tallinn, Mütrivahe uul. 16, Eesti Lauljate Liit — Ajakiri Muusikaleht.

Tellimishind: ühes saatekuludega aastas: 400 m., poolaastas 200 m. Üksik number 30 m., noodilisaga 50 m.

Sisu: Laulmise mõju inimese tervise pääle. — Dr. D. Brovkin. Richard Strauss. — Juh. Aavik. Narva laulupidu. — Juh. Aavik. Nähteid Narva laulupeolt — J. Reinthal. VIII. Järvamaa laulupidu. — Juh. Aavik. Soome meeskori kontsert Narva laulupeol. — P. Penna. Setu laulupidu. — J. K. Soome 19. ülemaaline laulupidu 11. ja 12. juunil Jüväskülas. — (Meie erikirjasaatjalt). Pildid: Richard Strauss. — Narva, Järvamaa ja Soome laulupeolt.

Laulmise mõju inimese tervise pääle.

Dr. D. Brovkin.

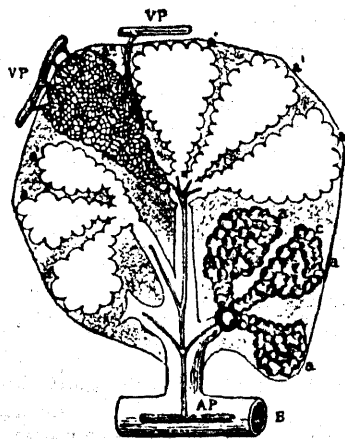
Laulmine, pääle oma mõju inimese vaimlises elus, avaldab seda ka tuntavalt inimese organismi pääle tervise mõttes. Minu ülesanne on ütelda mõni sõna laulmise mõjust inimese tervise pääle.

Hääle sünnitamise juures täidavad pääleülesannet kopsud. Õhk, tungides väljahingamisel läbi häälepilu, mille moodustavad n. n. hääle paelad, kutsub nende pinevil olevate häälepaelte võnkumisega heli esile. Pääle hääle funktsiooni on kopsudel inimese elus veel tähtis ülesanne — nimelt hingamine. Hingamisliigutused ei olene meie tahtmisest. Näitena nimetame hingamist magades, narkoosi mõju all olles j. n. e. Võime hingamast ainult lühike aeg hoiduda, kuna aga tung selle tarviduse järele niivõrd intensiivseks läheb, et meil ka kõige suurema jõupingutuse pääle vaatamata korda ei lähe sellest tarvidusest üle saada. Hääle funktsioon on tahteline akt. Tema tekkimise juures sünnib järgmine protsess: väljahingamise juures püüab õhk kopsudest läbi poolsulunud häälepilu tungida ja sünnitab häälepaelte võnkumised. Hääle funktsioon seisab otsekoheses ühenduses hingamisfunktsiooniga. Hingamise tähtsust inimese elus arvesse võttes, ning eriti just laulmises, peatun mõne sõnaga kopsude ehitamise ja funktsiooni juures.

Kopsud:

Kopsud asuvad rinnakoopas, mille seinu moodustavad: seljatagant — selgroog, kül-

gede päält ribid, ning eest rinnaluu, kopsud jagunevad paremaks ja pahemaks kopsuks. Kumbki kops kujutab enesest tõmpkoonuse, mis tipuga üles- ja alusega allapoole pööratud. Süda ja kops täidavad terve rinnakoopa. Välisõhuga on kopsud hingekõri läbi ühenduses.

Joon 1.

Kopsujagu (skeemiline joonistus).

B — väike bronh; 3a — kobarkotikene; 6a' — kobarkotikese lähilõikes, kopsu mullikesed; a'' — kobarkotikene juukssoonte võrguga; AP — kopsu arteria (tuiksoone) haru, mis kopsusse tumesinist verd toob; VP — kopsu veena (tõmbsoone) haru, mis punast verd kopsudest viib.

Inimese kopsud seisavad suurest hulgast väikestest põiekestest, kopsu sagaratest koos.

Iga kopsusagar on ühenduses kõriharu (bronhiaal) torukesega. Väike kõriharu, tungides kopsudesse, jaguneb mitmesse harusse. Need harukesed lõpevad kotikeste ehk kobaratega, (nad sarnanevad viinamarja kobaratele), mis seisavad koos suurest hulgast n. n. kopsu alveoolidest ehk mullikestest.

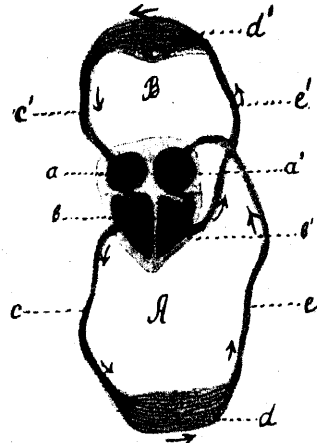

Joon. 2.

Bronhiadi oksakeste jagunemine kopsus.

Kobarate seintel on veresoonte võrk. Need juukssoonekesed on lahutatud õhust, mis täidab kopsu mullikesi, väga peenikese kilega. Selle kile läbi toimib tähtis hingamisprotsess ilma milleta elu poleks mõeldav: Nimelt keemiline hingamisprotsess. Gaaside vahetus organismi veres sünnib hingamise abil. Veri, küllastatud mürgise gaasi — süsihappu gaasiga, ja mitte kõlbulik elu alalhoidmiseks, voolab kõigist keha osadest südamesse. Südamest läheb süsihappu gaasiga küllastatud õhk kopsudesse, kus ta värskendatakse (väike vere ringkäik). Sellel verel on tumesinine värv. Kopsudes voolab ta mööda peeneid soonekesi, mullikeste seintes, ja siin antakse veres sisalduv süsihappu gaas läbi mullikestekile õhku, millega on mullikesed täidetud. Süsihappu gaasi äraandmine sünnib siin selle tagajärjel, et värsk õhk, mis tungib kopsudesse, on peaaegu sellest mürgist vaba. Edasi on teada, et ükski organism ei või elada, kui ta tarvilikul määral hapnikku ei saa. Atmosfääri õhk sisaldab hapnikku. Hapnikust on tingitud põlemine. Ilma selle gaasi juuresolemiseta ei võiks kehad ei süttida ega põleda. Inimese organismis läheb hapnik orgaaniliste kudede pikaldase põlemise päle. See omakorda sünnitabki liikumise põhjuse, ning on sisemise soojuse ja jõu allikas.

Hapnikku hingame ühes õhuga sisse. Teda on õhus ligikaudu $\frac{1}{5}$ osa. — Hapnik tungib veresse samuti läbi kopsumullikeste kile, nagu süsihappu gaas. Vere elemendid — vere libled neelavad ahnelt hapnikku. Nii sattub hapnik veresse. Päale seda, kui verelibled on küllastatud hapnikuga, omab veri helepunase värvi. Kopsudest voolab veri, nüüd juba hapnikuga küllastatud, uuesti südamesse, kust ta selle kokkutõmmete taga-

Joon. 3.

Üldise vereringvoolu skeem.

A — vere suur ringvool. B — vere väike ringvool. a — pahem südame eeskamber; a' — parem südame eeskamber; b — pahem südame kamber; b' — parem südame kamber; c — aorta (päätuiksoon); d — kappillaarid (juukssooned); e — õnes tõmbsoon; e' — kopsu tuiksoon; d' — kopsu juukssoon; e' — kopsu tõmbsoon.

järele väljatõugatakse kogu organismi. (Suur vere ringkäik). Teel annab veri enesest hapnikku ära, elustades seega kudesid. Verehapniku ja süsiniku, mis leidub orgaanilistes kudedes, ühinemisel sünnib süsihappu gaasi eraldumine. Kõigest eelpool kirjeldatud on näha, kui tähtis on hingamine inimese elus.

Laulmise mõju kopsude arenemise päle.

Õige laulmise juures on hingamine sügavam, väljahingamine korralikum ja pikaldasem. Õhu tagavara suhtes esitab laulmine hingamisele suuri nõudmisi. Õhu laene,

mille inimene laulmise juures sisse hingab, pingutab võrdlemisi palju rohkem häälepaelu, kui see hariliku kõnelemise juures sünnib. Mida kõrgem ja tugevam on hääli laulmise juures, seda suuremat hingamise pingutamist nõuab ta. Hääle intensiivsus, kui ka alaline üleminek kurs forte'st kurs piano'sse nõuab kopsudes suuremat õhutagavara ja väga suurt pingutust väljahingamismuskulatuurilt. Harilikus kõnelemises tarvitame mitmesuguseid toone oma hääle registrist, mille juures valime pääasjalikult just need toonid, mis meie hääleaparaadilt kõige vähemat jõupingutust nõuavad. Walju kõnelemise juures tõuseb nõudmine õhutagavara järele, iseäranis veel siis, kui pikad laused, sest need, et mõistet mitte rikkuda, ei luba hingamist katkestada. Veel suuremat õhutagavara kopsudes nõuab õige laulmine. Süstemaatiliste harjutustega võib suurendada õhu mahtu, mille kopsud vastu võtavad.

Parem abinõu selle eesmärgi saavutamiseks on regulaarne laulmine. Laulmise mõjul suureneb kopsu maht ja samal ajal sünnib ka maksimaalne väljahingamine. Pääle selle võib teha hingamis-harjutusi, mille juures sügaval sissehingamisel peab järgnema sama sügav väljahingamine. Täielik, kestev väljahingamine hoiab kopsu ülemäära-sest väljavenitusest ning annab neile suurema elastilikkuse. Niikaua, kui kõik õhutagavara pole ära tarvitatud, ei tehta õige laulmise juures iialgi sügavat sissehingamist. Põhjamaa rahvastel on rohkem arenenud kopsud, kui lõunamaalastel, mis on tingitud kliima oludest. Lauljatel ja lauljannadel on, võrreldes kõigi teiste elukutsetega, kõige suurem hingamismahutus.

Hariliku sissehingamise juures ei tõmba kopsud ennast nii hästi pinevile, kui sügava sissehingamisega. Niisamuti langevad nad ka väljahingamisel energilisemalt kokku, kui sügavalt hingata. Hapniku sissehingamine ja süsihappe eraldumine käivad käsi-käes. Lauldes, s. o. sügavama sissehingamise juures, sünnib niihästi tugev söehappe eraldumine, kui ka tugev hapniku juurdevool. Tugevate hingamisliigutuste juures sünnib süsihappu gaasi väljahingamine seni, kuni teda kopsudesse voolavas veres leidub. Ka kõige minimaalsema süsihappu gaasi hulga väljahingamist võib saavutada kestva ja sügava hingamise teel. Tähendab, on võimalik läbi viia sääli kopsude ventilatsioon ja vere puhastus.

Hingata oskab iga inimene, kuid kätte harjunud hingamisviisi ja hingamise vahel, mis on tarvitusel laulmise juures, on väga suur vahe. Suuremal osal inimestest ei ole ka puhtas õhus viibides kopsude ventilatsioon küllalt korrapärane. Nii siis — päätähtsus sügava hingamise juures lauldes seisab just gaaside vahetuses veres ja kopsu koe pingul olemises.

Igapäevased järjekindlad harjutused laulmises, mis on teadusliku meetodi järele läbi viidud, mõjuvad hästi organismi pääle. Iseäranis hää tagajärjega mõju avaldab laulmine nende kopsude pääle, mis osutavad kalduvust tuberkuloosile.

Kopsu tuberkuloos (tiisikus) algab kõige sagedamini tema tippudest, mis harilikul madalal hingamisel küllalt ei tuulutata, ning siis ka vere juurdevool väike on. Sügavad hingamisliigutused tuulutavad kõige parem kopsutippusid ja võimaldavad seega paremat vere ringvoolu neis, mis takistab tuberkuloosi batsillide arenemist. Kestev, aeglane väljahingamine aitab lauldes vere suuremale juurdevoolule kopsudes kaasa, mis ka hääks abinõuks tuberkuloosi tekkimise vastu.

Wõtame näiteks kurtummad. Need õnnatumad ei saa ainult mitte laulda, vaid ka rääkimisvõime puudub neil. Selle tagajärjel ei arene neil hingamisaparaat tarvilikul määral, iseäranis nende juures, kes märkide abil üksteist mõistavad. Dr. Meissner annab tabeli surmajuhtumistest Leipzigi kurtummade kasvatusmajas, kus 51-1 juhtumisel haiguse põhjused olid tähelepanekute varal kindlaks tehtud 49 isiku juures. Nendest 49-ast surid 32 inim. kõri ja kopsu tuberkuloosi, 12—30 a. vanuses. Dr. Barth teeb huvitava tähelepaneku: Kahel õel oli juba sündimisest saadik kalduvus tuberkuloosiks. Mõlemad elasid ühesugustes tingimustes. Üks neist, vanem, ei laulnud, ja suri 30-aastaselt. Teine hakkas 17. eluaastal laulmist õppima, ning jõudis kunstivääratlise eduga edasi. Ta oli täiesti terve ning tervete kopsudega. Arstid tõendasid oma tähelepanekute ja katsete varal, et isikutest, kes ühe perekonna liikmed ja kes elasid ühesugustes tingimustes, need kes süstemaatilisel laulmises end harjutasid, võrdlemisi tugevama kehaehituse ja hingamisorganidega olid, kui teised, kes neid harjutusi ei teinud.

(Järgneb.)

Richard Strauss.

Juh. Aavik.

Kuulsaim ja tähtsaim nüüdisaja Saksa helilooja Richard Strauss sai tänavu 11. juunil 60-aastaseks. Tutvustame sel puhul oma lugejaid selle suure sakslase elu ja tegevusega, kelle uued, järjest ilmuvad heliteosed kuni viimase ajani löid laineid, äratades elavat tähelepanu, huvi arvustavate vaieldustega poolehoidjate ja vastaste vahel,

Richard Strauss.

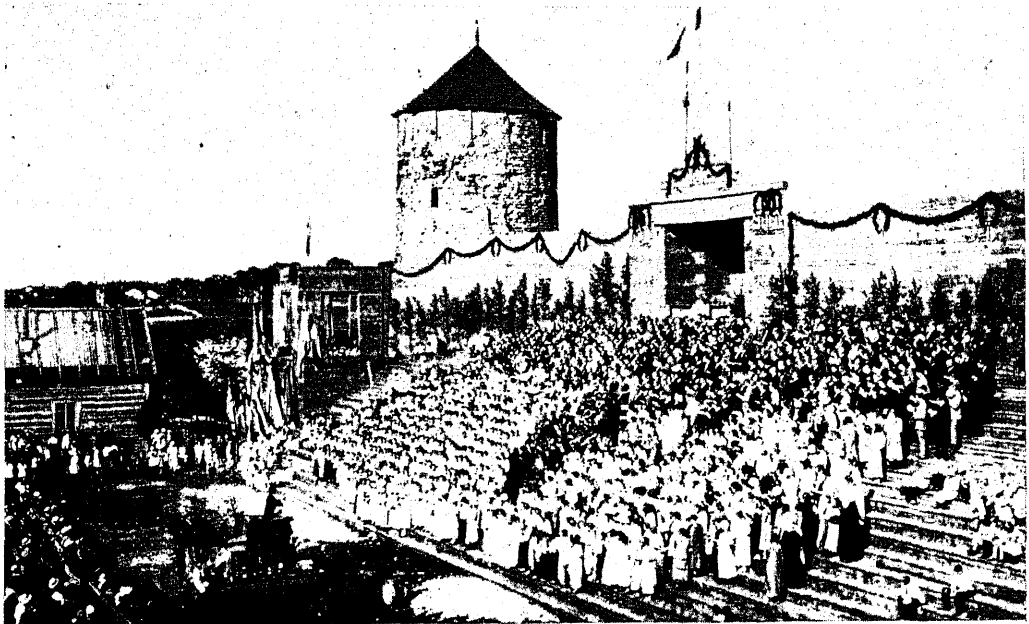
mitte ainult Saksamaal, vaid kogu haritud maailmas. Sarnase suurvaimu ilmumine, kelle tööd eneses kannavad otsimistungi ja uuenduse märki, toob kaasa oma ajajärku ikka teatava elevuse, mis aja jooksul käärib valminevaks viljaks ning milliste saavutuste läbi on aina tingitud muusikalise arengu edasilükkumine. Kuuekümmend aastat sünnipäevalaps, kellest praegu kõne, kuulub tingimata sarnaste suurvaimude hulka.

Richard Strauss sündis 11. juunil 1864. a. Münchenis, kus ta isa kuninglikus õueorkestris valdhorni mängijaks oli. Juba varakult ilmutasid end muusika anded. Olles õuekapellmeistri Meieri õpilaseks, äratas 17-aastase nooremehena tähelepanu oma keelpillide kvartetiga (op. 2) ja sümfooniaga d-moll. A. 1883—84 komponeeris uvertüüri c-moll ja süüdi 13 puhkpillile — op. 7. Viimast tööd mängis kuulus dirigent Hans von Bülow oma Meiningeri orkestriga mitmel pool, tõstes sellega noore helilooja populariteeti. Algades esimese teose „piduliku marsiga“ orkestrile (op. 1), olid kõik ta senised tööd kuni eelpoolnimetatud puhkpillide süüdiini klassika vaimus loodud. Hans von Bülowi soovitusel saab Strauss a. 1885 Meiningeri õueorkestri juhatajaks ja siin sünnib temas Aleksander Ritteri mõjul põhjalik muudatus „uue, tulevase muusika“ otsimise poole. Vahepeäl on ta kapellmeistriks Münchenis, Weimaris ja a. 1898. kutsutakse ta Berliini kuningliku ooperi dirigendiks, kuhu ta jääb kuni viimase ajani, säält sagedasti ette võttes kontsertreise ja esinedes dirigendina peaaegu kõigis Euroopa maades ja ka Ameerikas. Viimased aastad töötab ta Viinis riigiooperi „generalmuusikdirektorina“. Klassikalise suunaga heliloojast muutub Strauss aja jooksul äärmiseks programm-muusika edustajaks, keda „noorsaksa“ kool loeb üheks oma kõige väljapaistvamaks juhiks. Ta helitööd tungivad kõige maailma kontsertide eeskavadesse.

Straussi suuremad tööd on järgmised: ooperid — „Ariadne auf Naxos“, „Der Bürger als Edelmann“, „Feuersnot“, „Die Frau ohne Schatten“, „Guntram“, „Elektra“, „Der Rosenkavalier“, „Salome“; balletid — „Josephs Legende“, „Schlagobers“; sümfoonilised helitööd — „Aus Italien“ op. 16, „Don Juan“ op. 20, „Macbeth“ op. 23, „Tod und Verklärung“ op. 24, „Till Eulenspiegel“ op. 28, „Zarathustra“ op. 30, „Don Quixote“ op. 35, „Ein Heldenleben“ op. 40, „Symphonia domestica“ op. 53, „Eine Alpensymphonie“ op. 64. Pääle selle on Strauss loonud viiulikontserdi, Burleski klaverile orkestriga, valdhorni kontserdi ja suure hulga klaveritöid, kammermuusika-teoseid, soolo- ja koorilaule.

Strauss on suur meister koloriidis ja instrumentatsioonis. Ta tööd ilmutavad suurt jõudu, keerulist ülesehitust, mis oma laialatuseliste teemade, tiheda kontrapunktilise koe ja julge, aga mahlaka harmoonilise elemendiga mõjub hoogsalt, temperamentlikult ja kaasakiskuvalt. Kuulus Saksa teoreetik Hugo Riemann ütleb Straussi kohta: „Ta talent imponeerib, kuid ta tööde sisuline tendents annab põhjust tö-

sisteks esteetilisteks kahtlusteks“. Hoolimata selle silmapaistva Saksa teoreetiku otsusest, mis tugeneb klassika ainuõndsaks-tegevuse pääl, on Straussi populariteet ikka järjest kasvanud ja praegu võib teda julgesti üheks tähtsamaks Saksa rahvaste suurvaimuks muusika alal pidada, kelle tööd üldmuusikalise loomingu progressi mõnegi tähtsa sammu võrra on kindlustanud.

Narva laulupidu.

Juhan Aavik.

Ajaloolisele Narvale olid 22., 23., 24. juuni suurteks pidupäevadeks. Linn oli end ehtinud, et vastu võtta külalisi ligidalt ja kaugelt, nii omi kui ka Soome ja Ungari hõimlasi.

Kuna Narvoova kallastel paljude aastasadade jooksul on kokku põrganud Lääne ja Ida kultuur, nende võimud Narva pärast palju on võidelnud, millest praegugi veel kujukalt võivad jutustada mõlemil pool jõge seisvad Hermann ja Ivani kindluste tornid, siis ei ole viimane Narva vabastamine Vene enamlastest mitte ainult Eesti riiklusele tähtis, vaid omab ühtlasi ka laiema, rahvusvahelise tähenduse, millega ühtlasi tõuseb ka Narva vabastajate-kangelaste aupaistus. Sellepärast on rohkem kui ajakohane, et langenud Narva kangelastele püstitataks vääriiline mälestussammas, mille ehituskapitaali hääks ka tänavune Narva laulupidu oli kavatsatud. Suurearvuliste piduliste hulkade päälle vaatamata oli aga aineiline kordaminek nõrgapoolne — peost ei jäänud

vististi midagi ausamba hääks üle, mis tuli pääasjalikult sellest, et see oli liiga laialt kavatsatud, mille tagajärjel kulud suureks läksid.

Pidu algas rongkäiguga Peetri platsilt Jaanilinna kindlusesse, kus kohe pääle seda avamine sündis toimkonna esimehe Narva kommerskooli direktori K. Wilhelmson'i poolt. Selle järele pidas mõjuva pidukõne riigikogu esimees J. Tõnisson, toonitades Narva ajaloolist tähtsust kahe vaenulise kultuuri kokkupõrkel ja meele tuletades Narva vabastajaid kangelasi, ilma kelleta meil, võib olla, poleks olnud vaba Eestit.

Sellele järgnevad tervitused vabariigi valitsuse — kaitseminister Amberg ja Narva linnavalitsuse — linnapää Luts'i poolt. Traaditeel olid tervitusi saatnud: haridusminister Rahamägi, Läti saadik Seskis, meie välissaadikud Birk Moskvast, Dr. Kalas Londonist, A. Läte, K. Tõrnpu, Kitsbergid ja Kasesemets.

Algab pidukontsert.

Kuna meie endised laulupeod olid rohkem rahvastunde õhutamiseks, rahvusliku iseteadvuse kasvatamiseks, siis on meil praegustes kitsendamata oludes selleks koguni teised, avaramad võimalused ja abinõud. Nii kujunevad praegused laulupeod eestkätt just muusikakunstilisteks pidustusteks, mis peavad pakkuma päale rahvuskultuurilise ühistunde, pidulik-pühaliku meeleolu ja vaimlise värskenemise ka just rikkalikka võimalusi arenemiseks ja edendamiseks meie laaulatuselise rahva laulu-mängukooride võrgule. Selles mõttes peatume pikemaolt just peo

muusikalises osas.

Narva laulupeo eeltööde ajajärgul avaldati põhjendatud kahtlust selle üle, kas suudavad koorid kõik laulupeo kavas ettenähtud laulud ära õppida. Laule oli suur kogu — 21 segakooridele, 6 meeskooridele; nende hulgas mitmed keskmise raskusega ja mõned laiematele hulkadele tundmata. Päälegi oli harjutamise aeg kaunis lühikene — noodid saadeti mäletatavasti alles veebruaril kuus kooridele kätte. Laulupeo ettekanded näitasid aga, et need põhjendatud kahtlused siiski asjata olid ja et takistustest ja oludest üle saadakse, kui selleks kindel tahtmine ja püsivus ning huvi asja vastu ei puudu. Laulupeo ettekanded tõendasid, et laulud kaugel suurema hulga kooride poolt olid korralikult kätte õpitud. Siin tuleb alla kriipsutada esimeses jões meie koorijuhite püsivat, ennastalgavat tööd, ühtlasi aga ka kooriliikmete-lauljate tahteõudu ja pingutust.

Pidu kandvam osa oli segakooride käes ja seepärast käivad ka minu väited pääasjalikult nende kohta.

Kõik kavas ettenähtud laulud kanti ette ja ükski neist ei jäänud välja puuduliku ettevalmistuse pärast, asjaolu, millega endistel laulupidudel küllalt võitlemist on olnud. Selle positiivne nähtus eeldusena tuleb rõhutada eelproovide tähtsust, mida Narva laulupeo toimikond oli suutnud niipalju korraldada, et kõik ettekantavad laulud ilma vääratuste ja vankumisteta esile tulid — asjaolu, mis küllalt tähtis ja tähelepanu äratav sarnase mitmetuhandelise lauljate kogu juures ja mida tuleb hinnata kui edu tundemärki.

Tehtagu edaspidi päris reegliks: „ärge peetagu ühtki laulupidu, olgu see vähem või suurem, ilma tarvilise arvu eelproovideta, hakatagu nendega juba aegsasti päale ja korraldatagu neid võimalikult rohkem.“ Ainult siis võib ühise kooslaulu mõju kindlustatud olla. See mõju oleneb aga suurel määral ka üldkooride juhataja isikust, mitte ainult ta distsiplineerimise osavusest ja koondamise võimest, vaid ühtlasi ka ta muusikalisest isikust, ta muusikalisest arusaamisest ja kunstilisest maitsest. Kui esimesed omadused on iga üldkoorijuhil — üldse iga muusikajuhil eeltingimuseks — muidugi valdab neid üks rohkem, teine vähem —, siis oleneb viimastest just ettekannete kunstiline väärtus. Me peame püüdma oma ettekannete juures seda viimast külge ikka rohkem ja rohkem välja tuua, sest et iseäralise tähtsuse omab see just laulupidudel üldkooride ettekannete juures. Kust peavad meie lauljad ja koorijuhid muusika-kunstilist virgutust, elevust, sügavatundelisi elamusi — ühesõnaga — puhtkunstilisi arengu võimalusi leidma, kui mitte sarnastel laulupidude ühisettekannetel. Need momendid loovad oma üleva meeleolu ja vaimustatud vastuvõtlikkuse tõttu selleks kõige soodsamad võimalused. Sarna-

sed suurmomendid olgu melle sügavatundeliseks õpetunniks, mis annab edaspidiseks tööks mitte ainult elevust ja äratust, vaid ka puhtpraktilisi kogemusi. Seepärast olgu laulude ettekanne, nende tõlgitsemine võimalikult sügav, peenetundeline, läbimõeldud ning vastav helitöö sisule, selle sisemisele tunde-maailmale. Sarnast tõlgitsemist, mis oleks vastav neile kunstilistele nõuetele, peame katsuma oma laulupidude ettekannetes võimalikult kõrgele tõsta, kõrgele hoida ja pühaks pidada. Ainult siis maksab sarnaseid suuri ohvreid tuua nii laulupidude kui korraldajate poolt, milliseid nõuab iga laulupeo korralik ettevalmistus ja selle läbiviimine. Ja need ohvrid pole sugugi väikesed. Ning meie lauljad, arvesse võttes viimasel ajal tähelepanud arenemist, on küllalt erksad ja vastuvõtlikud selleks, et anduda kõigile ettekande kunstilistele nõuetele. On selge, et neid elamusil üldkooride juht ise peab sügavalt läbi tundma, hingeliselt läbi elada peab võima — tal peab hää maitse ja kõrge muusikaline kultuur olema, siis suudab ta ka lauljaid vastavatele elamustele viia, neid selleks inspireerida. Arvesse võttes kõike ülemalõeldud, saab selgeks, et üldkooride juhataja laulupeo kunstilises kordaminekus väga suure tähtsuse omab. Ta on otse selle hingeks.

Juhan Simm ilmutab oma juhutamises tähelepanudaval määral distsiplineerimise võimet ja koondamise osavust, mis temale ta kauaaegne praktika ja vilumus on võimaldanud. Ta omab ka energiat, et oma tahtmisi läbi viia. Alla kriipsutades neid Simmi, kui üldkooride juhataja positiivseid omadusi, ei saa aga mainimata jätta, et kõige selle juures ta juhutamise hingelis-kunstiline külg tasakaalus pole eelpool nimetud omadustega ega ilmuta sarnast väljendust, mis ettekannetele annaks tarvilise kunstilise väärtuse. Peab lausa ütleva, et Simmi tõlgitsemisega ei saa paljudes asjades nõus olla. See kajastab süvenemispuudust ja pääliskaudsust ja paneb paiguti kahtlema ta muusikalise maitse ehtsuses. Simmi juures on üldiselt kalduvus, nagu juba ennemi sagedasti märgata on võidud, helitöö temperamenti, jõurikasti meeleolu esimeses jões väljendada hoogsa tempoga, abinõu, mis vastaval paigal küll otstarbekohane, kuid väga sagedasti just vastupidiselt tagajärgi annab, laulude sisemist algjõudu kerget ja pääliskaudsuseks tehes ning aidates sise-mise elamuse puudust ainult maskeerida. Selle kiirtempo pahe all kannatasid õige paljude laulude ettekanded, iseäranis aga need, mis sisuliselt sügavad ja tõsised ehk suurejoonelised („Kõik taevad laulvad“, „Palumine“, „Kõju“, „Teel“). Mõnede laulude juures oli aeg isegi nii kibe, et ei läbetud lausete vahel olevald pauseidki välja pidada, mis välja kutsus päris diletantismisse kalduvuse tunde. („Kui siit pilve piirelt alla vaatan“). Kõige rohkem kannatas ebakohase tempo all Tobiase „Teel“. See tõsine laul kaotas kõik oma sügava meeleolu selle läbimasindamise tõttu, kuna lauljad helipuhtuse ja oskuse mõttes oma osa täitsid, kuigi see kõigil päris selge ei näidanud olevat.

Selles mõttes sooviksime tulevastel laulupidudel küll sügavamalt muusikalist andumist, peenemat muusikalist tõlgitsemist, laulude sisule vastavamalt tempot ja kunstilisemat käsitust. Laulupeod omavad Eesti rahvuskultuurilises arenemises sarnase suure tähtsuse, et meie kõik oma parema äratundmise peame kokku võtma, kaasa aidates nende paremaks kordaminekuks kunstilise edu ja muusikalise maitse harimise suhtes. Seepärast olen enesele jul-

guse võtnud kõige positiivse kõrval alla kriipsutada ka neid negatiivseid nähtusi, mis nende suurte rahvuspihade kunstilisele mõjulepääsule kipuvad takistusi tegema, lootuses, et mu väiteid võetakse asjalikult ja otsekoheselt.

Üldkooride kõlalisele kompaktsusele ja ühtlusele oli palju kaasaaitav peo plats Jaani kindluse vallide vahel, mis ümbritsetud kõrgete müüridega moodustas hiigla saali, mil ainult katus puudus. Iseäranis teisel pidupäeval tulid mitmed laulud tugeva kõlalise mõjuga esile, kuigi lauljaid palju vähem oli. Seda tuleb panna soodsama ilma arvele, kus päike oma kõrvetava kuumaga lauljaid mitte nii ei nõrgestanud nagu esimesel päeval. Samuti puudus ka rongkäigu väsimus. Lauljate kogu oli teisel päeval tunduvalt vähenenud, mis küll puudujate kohusetundest halva tunnistuse annab, kuid ettekande mõju see ei vähendanud — vaid koguni ümberpöördukt, kui ime-lik see ka kõlab: puudusid need, kelledele mitte laul, vaid ainult pidu tähtis oli ja kellelel vististi ka kõik laulud selged polnud, kuna säälolejad üksmeelse kindluse ja iseteadvusega oma kõrget ülesannet täitsid. Siinjuures kipub keelele üks praktiline ettepanek, millest juba ennemgi on räägitud ja mis lau-lupeo käigu kui ka peol viibiva Lauljate Liidu juhata-se liikme hra Reintal'i meeleuletuse tõttu iseära-lise ajakohasuse omandas: Peetagu pääproovid lau-lupeo eelõhtul ja katsutagu pidu kahe päevaga ära pida. Selle tagajärg oleks: lauljad vabanevad pidupäeval reisi ja proovi väsimustest ja võivad värskuse ning täie jõuga oma kõrgete ülesannete täitmisele asuda. Seeläbi võidaksid koguettekanded.

Pääle segakooride esinesid peol veel meeskoo-rid, mängukoorid hra E. Knude ja lastekoorid hra N. Klaas'i juhatusel. Mängukooride juures annab end eestipärase repertuaari puudus ikkagi valusalt tunda, kuigi sellest paar pala oli. On tingimata tar-

vis selle soetamiseks samme astuda. Üldmeeskoor oli segakooriga võrreldes koguni väksearvuline, samuti ka selle ettekanded kahvatunud.

Lastekoorid avaldasid kooslaulus ühtlust, kuigi keskmine hää lippus paiguti teiste vahele kaduna. Ettekanne oli üldiselt rahuldav, avaldas värskust ja elevust, mida laste hulgaline ilmumine laululavale juba iseenesest kaasa toob. Kuigi ka siin üksikute laulude ettekande ja tempode kohta mõndagi ütelda võiks, siis on see lihtsate, otsekoheste laste laulude juures siiski palju vähema tähtsusega. Muu hulgas laulsid lapsed ka juhataja Klaas'i „Kiigelaulu“, mis sisaldab kaunis õnnelikke, rahvatooniselle kalduvaid muusikalisi mõtteid, kuna see ülesehituse poolest oma paljude motiividega ühtlusetu ja vormi poolest küpsust ei avalda. (A duur, D duur, E duur).

Teise pidupäeva ettekannete lõpul tervitas lau-ljaid ja pidutoimkonda nende ridade kirjutaja Eesti Lauljate Liidu ja „Muusikalehe“ poolt ja tänas neid Eesti heliloojate nimel. Meeleolu tõusis. Lauljad lasksid elada juhte, heliloojaid ja pidu toimkonda. Tõstsid oma juhti Juhan Simmi kätele. Nii lõppes teine pidupäev ülevas meeleolus ja andis sellele mõ-juva lõppakkordi, kuigi peo ametlik lõpp järgmisel päeval oli, kui üksikud koorid oma ettekannetega esinesid.

Peo tegelased ja toimepanejad võivad aga rõõm-sa meelega tagasi vaadata oma tehtud töö pääle, mis on tähtis rahvus-kultuuriline saavutus ning mille ainukene, kuid kõrge tasu on teadmine, et Eesti vaimliste väärtuste poolest rikastatakse. Selles mõttes töötagem edasi kuni järgmise laulupeoni, kus meie üksteist jälle näeme ja seda südamlikku ühis-tunnet ning ühistõotamist võime kindlustada, mis neist rahvuslikkudest pidupäevadest ikka jälle uut hoogu ja värskust saab.

Nähteid Narva laulupeolt.

J. Reinthal.

Narva suurpäevade eelõhtul oli juba aegsasti lipp Hermann'i tornile lehvima pandud, märgiks, et linnas on midagi erakorralist tulemas ja et selle sündmusega käsi-käes ka kogu linn peaks enesele pidumundi selga tõmbama. Kuid vanal Narval tema provintslikus pikalduses ei lähe see pidulikkusse rietumine mitte hoogsalt: maha arvatud linnamajad ja mõned muud avalikud hooned, mis olid pidu eel üle puhastatud ja värvitud, on muu osa linnast endist moodi poollagunenud ja luitunud. Ja pole ime: mis Narva alles hiljuti kõik pole läbi elanud! Pole kerge sellest toibuda ja endist värskust tagasi saada.

Veel õhtu eel, kui suurem osa tegelasist juba väljaspoolt sisse sõitnud, kui pühapäine puhkeae-g linnas maad võtnud, pole veel märgata uulitsatel miskit elavust ega askeldamist. Könnivad vaid ainult üksikud inimesed, pole näha midagi sellesarnast elavust ega voogamist, mis näiteks omane Tallinnale laulupeo või näitusegi eelpäeval, mis loob meeleolu ja kisub kaasa iga uulitsal kõn-dija üldisesse meeleolusse.

Kohalikud seltsidki, kellelel olid laulupeo pu-huks suuremad kavatsused ja kes tahtsid juba samal eelõhtul esineda väljapaistvamate teatri-etendustega, avaldasid oma välimusega väga vähe

omist suurtest ettevalmistustest. „Võitlejal“ oli küll esiküljele mahutatud päälkiri „Tere tulemast“, selle alla aga kohe reklaamikiri oma etenduste kohta, nõnda et küsitavaks jäi, kellele õieti oli tervitus määratud: kas laulupeole sõitjatele, või „Võitleja“ teatrietendustele tulijatele. Hääst maitsest seesugune päälkirjade paigutus just vää-rilist tunnistust ei annud.

Mida silm puudu leidis linnas, seda leidis ta küllaldaselt raudtee jaamas: kaski, päрге, vannikuid, lippe, tervituspäälkirje, kõik need säetud teatava maitsekusega, isegi mõnesuguse omapära-susega (näiteks perroonilt uulitsale viiva värava päälkiri „Tere tulemast“, mille üksikud tähed ku-jutasid puhkpillide koori instrumente).

Hilja õhtul, enne viimase tegelasterongi kohale-jõudmist oli Narva siiski juba kauniste pidu-tujusse sattunud. Jaama juurde kogus mõnetu-hande päälne rahvahulk, oodates põnevusega kau-gelt võõraid, ja kui siis viimaks saabus rong, moodustus kokkusulavatest rataste mürinast, ve-duri ähkimisest, hõiskavate noorte tervitushüüe-test, pasunate helinast ja lauljate häälest jalamaid pidulikkuse õhkkond, mis tõstis tuju, andis hoogu ja kiskus kaasa igapäevasusest aatelise-masse ilma. Tundus muinasjutulise laulujumala

Vanemuise tiibade kohinat. Lauluvana tuli oma laste keskele pidulinna.

Vaksalis oli võõraid tervitustega vastu võtnas üks kohalik laulukoor. Tulijad juhatati jaamast lähedal olevasse büroosse, kus kätte anti kooridele märgid ja säält viidi tegelased korteritesse.

Piduaparaat liikus korrapäraselt ja kavakindlalt. Narva laulupeo toimepanejad olid teraselt jälginud viimase üldlaulupeo korraldamisel loodud süsteemi, sellesse õnnelikult tehes korrektiivse sääli, kus üldpeo puhul mõnesugused defektid olid ilmsiks tulnud. Narva tegelastel olid peo korralduses väikesedki üksikasjad ettenähtud ja sellele vastavad korraldused tehtud.

Laulupeo platsiks oli valitud vana Jaani kindlus. Selle valikuga, pääle kohta ajaloolise mõjuvuse, oli ka palju võidetud kulude kokkuhoidmise suhtes: langes ära vajadus piduvälja aiaga eraldi sisse piirata. Ettekannete akustika poolest oli aga müüridega ümbritsetud plats puhas võit.

Elõhtul äratas muret kindluse sissekäik — pikk, kitsas, pime ja kõver tornialune mäe nõlvakul, käiguteel suured, lahtised munakivid. Täevas, kas siin mõni oma jala ei murra?!

Agaga järgmiseks päevaks oli teele paks kord saepuru puistatud, see veel märjaks kastetud — ja otse lust oli säält siis läbi käia.

Isteplatsid olid nummerdamata, mida peab tunnistama täiesti praktiliseks sisseseadeks; väljal, kus suurte hulkadega tegemist, on raske nummerdatud kohta üles leida ja nõndasama raske ka nende kohtadele inimesi juhatada. Iga liik kohte oli aiakesega eraldatud — jällegi korrapidamise suhtes väga tarbekohane; ei saa üldiselt meie publiku enesevalitsemise ja enesepiirdumise pääle veel väga rohkeid lootusi panna.

Laululava oli pääjoontes VIII. üldlaulupeo oma järeloomus, olude kohaselt lihtsustatud. Kõneldi, et ta olnud, kuigi 6.000 tegelast üles antud, 4.000 jaoks ehitatud, kuid esimesel peokontserdil, kui kõik tegelased korraga laval, paistis veelgi, et vähemalt 1000 tegelase jaoks oli vaba ruumi.

Kuigi lihtne ja kokkuhoidmisest tunnistust andev, oli laululava kogumõju õige kena ja meeleolutoostev.

Esimesel pidupäeval säras lustiliselt päike ja paitas loodust mahe suveõhk. Majad olid lipu ehtes, ulitsad kihased inimestest. Narva pidutes, oli piduhoogu sattunud, tuld võtnud.

Pääle lõunat algas rongkäik. See õnnestus kõigiti. Arvuliselt pikendasid pidurongi rohkel mõõdul kohalikud lastekoorid. Siin oli lastekooride osavõtt arusaadav: ei olnud neid ju väsitatud kauguse sõit pidulinna, ega olnud ka rongkäigu tee pikk.

Pidurongi teel puudusid küll kahelpool kõnniteedel paksud inimesteahelikud, mida olene harjunud nägema päälinnas, agaga kust pidigi väike Narva need rahvahulgad võtma.

Pidu algas peaaegu täpselt väljakuulutatud ajal. Esiteks lühike avamiskõne pidutoimkonna esimehe hra Wilhelmsoni poolt, siis asus kõnetooli hra J. Tõnisson. Viimane algas meeletulestega kultuurilise võitlusest, mis on Narvas peetud aastasadu Lääne ja Ida vahel, ja kirjeldas siis viimast episoodi sellest võitlusest — Eesti poegade eneseohverdavat jõupingutust ja võidu saavutust Narva all. Kõne algus oli kõigiti ilus, kaasakiskuv; säält esines Jaan Tõnisson jälle iseendana, niisugusena,

nagu ta on Eesti rahva seas suurima populaariteedi omandanud. Siis agaga hakkas ta omas kõnes laiali valguma, kuni jõudis lõppeks erakondade võitluse juure, sellele nähtusele vabandusi otsides. Meie erakondade võitlus tema praegusel kujul on meie avalikus elus vastikum lehekülj ja selle meeletuletamisega poleks küll maksanud üldist pidutaju rikkuda. Kas me siis laulupeolgi enam ei või endid ühena rahvana tunda, ilma et sääli ühesviibimist jälle meile pipardataks meeletulestega erakondadest, kes on oma intriigidega, vastastikkuse mudalooimisega ja inimeste vääruse porisse tallamisega aina mürgitanud meie avaliku õhkkonna.

J. Tõnissoni kõnele järgnes rida tervitusi: kõneles muude seas ungarlane, soomlane, ameeriklanna. Tervitusi öeldi veel teistelgi pidupäevadel.

Tuleb märkida korrapärasust, millega esinesid tervitajad: iga tervitaja küsis enne pidutoimkonnalt sõna ja siis vaid alles asus kõnetoolile. Mõõdunud üldlaulupeol puudus seesugune korrapäralus. Sääli arvas mõni härra hääks iga päev kord kõnelema asuda, ilma et ta laulupeo korraldajaid oleks tähelegi pannud.

Kui tervituste ütlemites juba on märgata korrapäralusust, ei või seda ometigi veel öelda nende elagu-valingute kohta, mis korvuvad iga pidukontserdi lõpul. Juba pikalevenitatud Saksa „elagu“, kus sõna rõhk tõstub võõralt eestipärasusele viimsele silbile („elagu“) on läilaks läinud, mille asemele tuleks võtta mõni puhteestiline hüüe või laul, teiseks agaga sünnivad need eladalaskmised selle järele, kus, mis ja millal kellegil üksikul meele tuleb. Nii rikutakse ühine, korralikkuse mulje juhusliku ilmega, labasusega.

Järgnevatel laulupidudel peaks küll osavõtivate kooride juhtidest moodustama mingisuguse „vanematekomitee“, kellele ülesandeks oleks eladalaskmisi piirides hoida, neid ilmsiks tulla lastes teatava distsipliini ja etiketi raamides.

Esimesel pidukontserdil paistis kuulajaid kaunis rohkesti olevat — midagi 10.000 ümber (mõni pidutegelane tõendas, et neid koguni üle 17.000 olnud) agaga silm on petlik, päälegi, kui otsustada tahad pinkide järele, kus inimesed õredalt istuvad; hilisemad teated tõendavad, et esimesel päeval pileteid ainult 5200 kümnetega müüdnud. *)

Tagant järele kuuldu, ka ajalehtedest, et Narva laulupeol 200.000-line puudujääk olla. Mõnes joonealuses hõõruti isegi selle „sees“-olemise üle kahjurõõmus käsi. Ei saa erapooletu vaatleja kuidagi parastajate seisukohale asuda. Narva tegelased olid laulupeo korraldamisega rohkem ja tõsisemad tööd teinud, see töö väärilis kindlasti paremat materjalset resultaati. Kui nendele võib midagi ette heita, siis vast ehk natuke suurt optimismi, et nad ei rehkendanud õieti Narva linna ja ta tagamaa suurusega ning nende elanikkude jõukusega, agaga kus ja millal pole niisugused eksitused ettetulevad.

Vaimlisest küljest vaid on nende jõupingutus kõigiti häid tagajärgi annud: on toodud rohkem õhutust paljukannatanud piirilinna ja tema ümbruse muusika ellu ja vaimustatud rahvustunne on aetud elavamale lõkkele.

*) Mõõdunud Pärnu laulupeo kohta teatasid ajalehed, et sääli üle 10.000 kuulaja olnud. Kust võttis Narvast väiksem Pärnu selle kuulajate hulga?

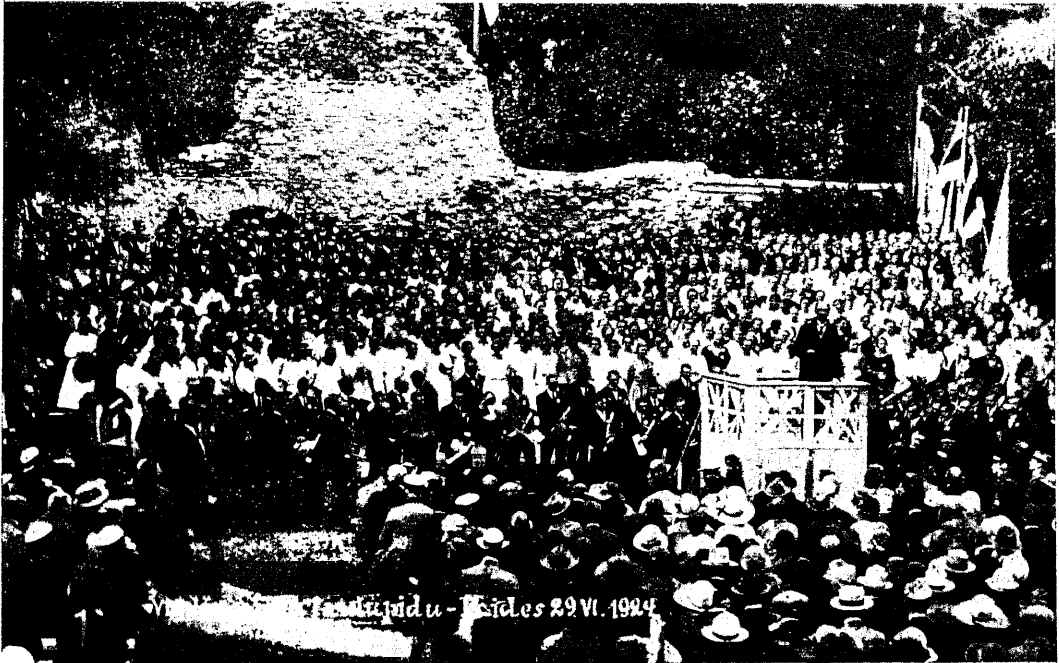
VIII. Järvamaa laulupidu.

Juhan Aavik.

8. Järvamaa laulupidu, mis pühapäeval, 29. juunil, Paides ära peeti, oli sellele väikesele, vaikselt linnakesele üheks „heledaks päevaks“, nagu seda paidelased ise toonitasid, hoolimata vilust, tuulisest ilmast, korduvatest vihmahoogudest, mis küll takistusi tegid, kuid piduliste — niihästi tegelaste kui kuulajate ülevat meeleolu ei suutnud rikkuda.

Pidu algas tegelaste rongkäiguga vaksali lähedal olevalt puisteelt läbi linna ilusale, ajaloolisele Paide vallimäele, mis oma varemete, ümbritseva puistiku ja kallaku pinnaga peoplatsiks väga kohane. Iga koor käis oma lipu järel, millede hulgast eriti silma

lisi. „Saagu see tänane pidustus äratuseks ja kindlustagu tungi, et me Eesti eest sama vaprast seisame, nagu meie vahvad esivanemad“, lõpetab kõneleja. Selle järele kõlab võimsalt riigihümn. Nüüd astub kõnetooli riigikogu esimees J. Tõnisson. Tervitab ja rõhutab Eesti rippumata rahvariigi saabumist, mis kui ilus unenägu on täide läinud saatuse õnneliku tahtmise, kuid ühtlasi meie rahva ennastalgava olverdamise ja visa tahtejõu läbi. „Olge tervitatud, kes te olete tulnud Eesti tööd lauldes ja mängides kaunistama ja ilustama. See ülendab meie hingi ja tõstab meie meeleolu. Kuid mitte ainult

Paide laulupidu.

J. Tõnisson tervitab.

paistis Ambla segakoori oma soliidse aastanumbriga 1869. Rongkäigu kohalejõudmisel, päälle lühikese vaheaja, millal lauljad end korraldanud, asuvad nad laululavale. Kõrgustikule astub peo toimepanija „Järva Laulu ja Muusika Seltsi“ esimees Käsebiel. Omas avamiskõnes, pilku heites Eesti rahvuslikule iseteadvuse arengule ja iseseisvuse raskele võitlusele, toonitab kõneleja, et endised seitse Paide laulupidu mõõdusid kinnistes oludes Vene surve all, kuna nüüd vabal Eesti pinnal rippumata rahvana võime pidada 8. Järvamaa laulupidu, mis on järva-
maalastele esimeseks iseseisvuse pühitsemiseks. Tervitab peole ilmunud riigikogu esimeest J. Tõnissoni, heliloojaid, koorijuhte, lauljaid ja mängijaid. Publik toetab igat tervitust üksmeelse käteplagina-
ga. Tervitab soojalt ka suurel arvul ilmunud pidu-

lauldes ja mängides, vaid kindlas kohusetäitmisel — igauks omal alal ja kohal — jõuame Eesti suures ülesehitamise töös sihile. Selles mõttes, pojad ja tütreid, laulge ja mängige!“ Päälle selle tervitavad: Paide maakonnavalitsus — abiesimees Tobro, Paide linnavalitsus — linnapää Puurfeld, Lauljate Liit ja „Estoonia“ — Kippert, Draamateater — Kana, Järvamaa üliõpilaste kogu — üliõp. Vihalem. Tervituskõned on hoogsad ja mõjuvad. On tunda, et nad südamest tulevad ja südamesse lähevad. Loetakse ette tervitustelegrammid, mis saanud haridusminister prof. Rahamägi, riigikogu abiesimees Raudkepp, „Postimees“, Türipu, haridusnõunik Jürgenson, Joh. Reintal, direktor Roos, praost Beermann, Järva maak.-val. esimees Sõnajalg, Pärnumaa laulupeo toimk. juh. Jürvetson, A. Kasemets ja Karskusliit.

Algab ühendatud kooride kontsert, millest allpool eraldi kirjutan. Mõjuva pidukõne pidas J. Tõnisson, kus ta alla kriipsutas laulupidude tähtsust, seda värskendavat, äratavat mõju, mis need igapäevase töö ja tegutsemise vahele toovad, ühtlasi tähelepanu juhtides majanduslikele raskustele, mida meie riik praegu läbi elab, mis on ajutine nähtus ja millest me üle saame, kui rohkem produtseerime, oma elamise viisid ja äratarvitamise aga revideerimise alla võtame ja piirame. Kõneleja tõi kujukaid näiteid sellest, kuidas meie vanemad põlvned pidid kitsalt läbi ajama ja seejuures tööd murdma, kuna viimasel ajal lautamise tung on hakanud maad võtma. See on arusaadav sõdade ja revolutsioonide psühholoogilise tagajärjena, kuid me peame sellest üle saama ja me saame seda, kui tõsiselt järele mõtleme ja endid kokku võtame. Me saame üle ka kitsarinnalistest rühmahuvi tülidest, mis meie rahvuspoliitilist fronti nõrgendavad, kui omad rahvuspoliitilised paleused kaugemas perspektiivis üles säeme, neid igapäevastest lahkuminevatest üksikasjakestest vabastame ja mitte ainult tänapäevale ei ela, vaid kaugemale ulatavaid üldrahvuslikele sihte ja aateid silmas peame. Siis võime Eesti ilusat tulevikku kindlustada ja siis kõlavad sügava tõena paljutähendavad laulusõnad „Isamaa ilu hoieldes“. Hoogsasti ettekantud kõnet kuulati põnevusega, hoolimata vihmast, mis kõne kestes ikka rohkem ja rohkem hakkas tibama.

Pääle kõnet esinesid mitmed üksikud laulu- ja mängukoorid, kuna sellele veel ühendatud segakooride ettekanded järgnesid. Pidu lõppes riigihümniga. Lauldi „elagu“ riigikogu esimehele, üldkooride juhtidele, pidu toimkonnale, Eesti heliloojaile ja lõpuks publiku poolt lauljale, mille pääle viimased laudes vastasid „Me täname“. Hra Tõnissoni ja üldkooride juhte tõsteti lauljate poolt kätele. Nii lõppes pidu vaimustatud meeleolus ja täitis vististi ülevate tunnetega niihästi tegelasi, korraldajaid kui ka suurearvulist rahvahulka, kes niihästi Paide linnast kui ka lähemast ja kaugemast ümbrusest oli kokku tulnud, et oma igapäevast tööd mõneks tunniks unustades, end vaimliselt värskendada ja hingeliste üleelamustega oma tundeilma rikastada. See ongi sarnaste pidude lõpsüht ja selle poolest võib 8. Järva-maa laulupidu täiesti hästi korraldajaks pidada, kuigi taevataat oma halva ilmaga seda edu ja vaimustust, mis vastasel korral veel palju elavam ja suurem oleks olnud, nii mõnegi pügala võrra vähendas. Peo mõte ja piduliste vastupidavus sai aga selle loodusnähtusliku provokatsiooni üle hiilgava võidu.

Muusikaline osa.

Vaadeldes pidu ainult muusikalisest küljest, peab ka siin täielikku kordaminekut konstateerima. Seda eeldasid esiteks hästi korraldatud eelproovid. Üldkooride juhataja Joosep Saar on kõik pidust osavõtvad laulukoorid kaks korda läbi käinud, muidugi mitte üksikult, vaid mitmesse keskkohata koon-dades, nendega kõik laulud läbi võtnud. Nii oli siis kohalikkudel koorijuhtidel võimalus esimese ja teise üldproovi vahel üht ja teist parandada ja täiendada ning üldkooride juhi näpunäidete järele laule läbi töötada ettekande ühtlustamise mõttes. Teiseks oli korraldatud kaks pääproovi — laupäeva õhtul ja pühapäeva hommikul, millest juba kõik lauljad osa võtsid. Soov, mida meie Narva laulupeo puhul avaldasime, et kogutagu tegelased pääproovideks juba

laulupeo eelõhtul kokku, oli siin juba enne teostamist leidnud ja fakt, et selle tarvilikkus mitmel pool korraga ära tunti, tunnistas aina selle mõtte otstarbekohasust. Nii peaks ülaltähendatud eelharjutuste kui ka pääproovide korraldamise meetodi tingimata ka tulevastel laulupidudel tarvitama ja katsutama võimalikult täies ulatuses läbi viia. Paide laulupeo hää muusikaline kordaminek ei lase selles töes põrumugi kahelda. Üheks hääks küljeks oli ka see, et peo vältus ja eeskava tagasihoidlikult oli kavatsatud — üks üldkooride kontsert 11 laulu- ja 4 mängutükiga. Sellest on täiesti küllalt. Ei oleks mõtet ka tulevikus maakonna laulupidude ametlikku osa mitme päeva pääle venitada. Vähem eeskava annab kooridele võimaluse seda kindlamini ära õppida ja tõstab sellega ettekannete kunstilist väärtust. Ühepäevane vältus aga hoiab tegelased ja pidulised värskeina, päälegi kui esimeste kokkutulek ja pääproovid eelõhtul on sindinud. Kõige selle tagajärjel on peo kogumulje kompaktsem ja mõjuvam. Ei saa salata, et Paide pidu siin mõndagi häd eskuju võib pakkuda tulevastele laulupidudele nende otstarbekohase muusikalise korraldamise mõttes. Peole üles annud oli 29 segakoori 839 laulja ja 7 pasunakoori 134 mängijaga. Mis siin iseäranis tähelepanu äratav ja haruldane nähtus laulupidudes on, et kõik koorid olid ilmunud — ja mitte ainult kõik koorid, vaid ka peaaegu kõik kooride liikmed, nii et tegelaste koguarv täpselt vastas ülesantud arvule. See näitab, et muusikaline kohusetunne järvalaste seas hääs lugupidamisel seisab. Lauludes olid esitatud peaaegu kõik elavad Eesti heliloojad: Miina Hermann — Meeste laul, A. Läte — Arka üles isamaa, Laul rõõmule, K. Tõrnpu — Valvur, A. Kapp — Pühendus, M. Saar — Eestile, Meie elu. Pääleselle veel rahvaviis „Muru Hansu ainus ingel“, mida Helme Kooriküla kooliõpetaja K. Ruut on välja töötanud sega- ja naiskoorile. Ja temale on see hästi korda läinud nii muusikaliselt kui tehniliselt. See laul on omal ajal Miina Hermann'i segakoorile autori poolt annetatud. Ruutil on ka mitmed teised rahvaviisi-harmonisatsioonid ilmunud omal ajal „Laulu ja Mängu Lehes“ ja mujal. Neis töodes peegeldub muusikaline anne. Ruutil on ka teened rahvaviisi korjamisel. Kui ma ei ekski, siis oli ta esimene, kes sellel alal tegutsema hakkas ja neid Dr. Hermann'ile saatis. Selles mõttes väärriks see vana aateline Helme kooliõpetaja meele-tuletust ja suuremat tähelepanu kaasaegsete poolt.

Lauldi veel K. A. Hermann'i „Isamaa ilu hoieldes“, ilma milleta ükski laulupidu ärku mõõdugu. Me peaksime aga selle laulu ettekandes leidma ühe uue traditsiooni, pikaldasema tempo ja kindlama rütmilise rõhutamise poole. Meil lauldakse praegusel ajal seda laulu, iseäranis algupoole liiga ruttu ja kergelt, tahtes nagu sellega temperamenti ja mõju saavutada, mis aga osutab pääliskaudsuse tunnet. See laul on sügav, tõsine ja massiivne, seega ka vastava meeleoluga ettekannet nõudev, ja me peaksime küll senise ettekandmise viisi, mis õige levinud, revideerimise alla võtma ja sellele traditsioonilisele laulule looma vastava algjoonise tõlgitsemise, mis ka igale ettekandele traditsiooniks peab saama.

Eeskavasse oli sattunud ka üks Soome laul — Hagfors'i „Imatralle“, mille muusikalisel sisul on liiga vähe ühist Imatra voogudega. Soome esitamiseks leidub paremaid laule. T o b i a s'e „Eks te

tea" on mineva-aastase üldlaulupeo läbi juba laialt populaarseks saanud. See töö on poolenisti tellimise pääle tehtud organist Griebeni palvel, kes organistiks oli Peterburi zooloogia-aias kontsertidel, kus omal ajal kuulus Francke sümfoonia orkester paljude aastate jooksul kontserteeris. Nii siis originaal Largo nime all orel ja orkestrile kirjutatud, kuna sõnad pärast juure pandud. Nii viisi loodud tööd sagedasti ei õnnesta, kuid Tobias on näidanud, et selles ka õige mõjuvaid erandid võib olla. Ettekanne oli Paide reaalgümnaasiumi puhkpillorkestri saatel, mis suutis oma laulu keskel ettetulnud väärast lõpupoole siiski õnnelikult likvideerida. Orkester on ainult üks talv vana, ei või talle midugi seda defekti pahaks panna, vaid peab

tuleb vääriliselt hinnata. Ka Saare muusikalise tõlgitsemisega võib üldiselt rahule jääda. See on otseskohe ja kindel, vaba välisest hülgadahahtmisest ja efektide otsimisest. Kui laulude muusikalist sisu veel rohkem analüüeerida, fraseerimist veel rohkem süvendada, sisemist väljendusvõimet veel elastilisemalt esile tuua, siis võib seda aatelist töömeest tervitada, kui hääd kooride dirigenti ja kasulikke muusikajõudu-organisatorit, keda Paide peaks kinni pidama, kui ta tahab, et ta muusikaelu kasvaks ja kindlasihiliselt areneks. Laulupeo ettekannete defektidena võiks nimetada mõne laulu rütmilist väljapidamatust, iseäranis punkteeritud nootide juures (Kapp'i „Pühendus“) ja mõne koha liig järsku lõppakkordide äralõikamist, mis küll tingitud masskoo-

Paide laulupidu.

Üldkoorid laulavad orkestri saatel Tobiasi „Eks teie tea“.

ta huvi ja püüet ergutama. Peaaegu kõik laulud lauldi pääst, suurem hulk neist saavutas mõjurikust, mitmed neist korraldi. Kapp'i laulu ettekandel tehti publiku ja lauljate poolt piduliste hulgas istuvalte autorile suur ovatsioon.

Järvalased laulavad puhtakõlalise häälega — iseäranis naisrühmades — pühalik-tõsise tagasihoidlikkusega, kuid mitte ilma sisemise tunde ja tuleta. Kooris domineerivad noored — millega võib ka seletada kõlalist puhtust ja ilu.

Üldkoori juhatas Paide keskkoolide lauluõpetaja Joosep Saar, kes on paari-aastase Paides olemise ajaga selle muusikaelu organiseerimise ja arendamise alal õige palju suutnud korda saata. Tema Paidesse asumisega tekkis Järvamaa Laulu ja Muusika Selts, mille toime pandud see laulupidu, Paide koolinoorsoo liidu üle sajaliikmeline segakoor ja muud koorid. Ta on väsimata ja töötab suure sisemise huvi ja hingelise andumusega. Selle töö üheks tagajärjeks tuleb ka laulupeo hääd muusikalist kordaminekut pidada. Seda tööd ja seda töömeest

ride täpsest, ühekorraga lõpetada tahtmisest, kuid mida tuleb käsitada kunstilise tõe nimel siiski natuke rohkem väljapeetult, et see ei muutuks raiumiseks. Ka eeskavas oleks võinud soovida rohkem värskust.

Üldpasunakoore juhatas Raimund Kull temale omase kogemuse ja vilumusega. Tuleb tervitada, et ettekantud neli numbrit käsitasid Eesti rahvaviisi ja rahvalikke laule, kuigi esimest kaht (Kulli marss ja potpourri rahvaviisidest) ei saa just muusikaliselt õnnestanuteks lugeda. Marsil puudub õieti rahvaviis, sest trios ettetulevat „Õrn ööbik, kuhu tõttad sa“ ei saa selleks pidada. Päälegi on marss harmooniliselt liig vähenõudlik. Potpourri on oma paljude rahvaviisi ja rahvalikkude lauluteemadega liiga katkendlik ja kokkutraageldatud, nagu öeldakse „punaste niitidega“. Samuti võiks ka siin harmooniline ja kontrapunktiline element kõrgeväärtuselisem olla. Sellevastu on aga Kulli säetud Läte „Kuld-rannake“ ja „Tuljak“ hästi kombineeritud ja saavutavad päale koloriitse instrumentatsiooni ka muusikaliselt hääd mõju. Ka publikule meeldisid viima-

sed rohkem ja neid korrati suure eduga. Ses mõttes on Kulli algatus tähtis ja meie pasunakooride repertuaari tuleks selles sihis moodustada, et me edaspidi neist Saksa gavottidest, mis mineva-aastaselt üldlaulupeol domineerisid, ükskord lahti saaksime.

Üldkooride vahel esinesid ka üksikud koorid: Türi M. S. segakoor (juh. Hans Saks) ja Paide koolinoorsoo liit (juh. J. Saar). Esimene laulis J. Aaviku „Karjapoissi“, mida autori juhatusel korrati, teine A. Läte „Pilvedele“ — mõlemad hää eduga.

Kahe üksiku pasunakoori esinemine näitas, et meil sel alal suur arendamise ja parandamise töö ees seisab.

Õhtul oli Draamateatri poolt laululaval „Kuningas Ödipus“, mis suure hulga kuulajate poolt huviga jälgimist leidis.

8. Järvamaa laulupeo tegelased ja korraldajad on oma tööga iseäranis kohaliku ümbruse kultuurelu vaimliste väärtuste poolest rikastanud, mida tuleb hinnata. Olgu nad tervitatud!

Soome 19. ülemaaline laulupidu Jüvaskülas 11. ja 12. juunil 1924.

Pidurong hakkab rahvakooli platsilt liikuma. Ees pidu standart-lipp. Orkestri järgi tulevad üldjuhid Prof. H. Klemetti ja P. J. Hannikainen (kahe tsilindris herra wahel).

Soome meeskoori kontsert Narva laulupeol.

P. Penna.

Narva laulupidu oli rikas mitmesugustest ettekanetest, küll puhtmuusikalistest kontsertidest, küll operetidest, näidenditest.

Kõigil ettevõtjatel asutustel olid hädad lootused sisesõitnud külalisi rohkem arvul oma pidudel näha, kuid vist kõik enam-vähem pettusid omis lootustes, nii mõnigi ettevõtte pidi kahju kandma, mõned osavõtjate puudusel ära jääma.

Üks sarnastest ettevõtetest oli vist ka Soome Karjala laulukoori kontsert 23. juunil 1924. a., mis vist kahju küll ei kannud, kuid suuremat osavõttu tingimata väärilis. Eriti oleks pidanud sellest kontserdist kõik lauljad osa võtma, et näha ja kuulda, kui kaugele harjutamise varal võib jõuda, — siis kaoks, võib olla, nii mõnegi juures arvamine enese oskuse, oma autoriteedi kohta.

Kontsert, mis teisel laulupeo päeval, esmasp. 23. juunil, Narva I ühiskooli ruumides peeti,

oli küll rahvast kokku meelitanud, kuid avar saal oleks veel palju-palju rohkem kuulajaid ära mahutanud kui seal tööpoolest oli. Kahju, sest sarnast kontserti ei saa Narvas mitte alati kuulda ja need, kes kontserdile tulemata jäid, kaotasid palju.

Karjala laulukoor, ehk nagu ta ise ennast nimetab „Elis Karjalan laulukoor“ Väinö Haapalaise juhatusel, Viiburist, — umbes 40-hingeline meeskoor, — on kahtlemata hää koor, olgugi et teda esimese järgu kooriks küll veel nimetada ei või. Mis eriti tähtis ja väga hästi väljatöötatud, on nüansid ja diktsioon. Viimane — suurepärane: iga üksik häälik on kuulajale selgesti kuulda ja terve 40-meheline koor ütleb kui üks mees sõnad välja. Peenelt on ka nüansid välja töötatud — tore pianissimo jne. Näha, et tööd on tehtud ja — tõsiselt. Kooris on ka ilusaid I tenoreid ja II basse, millest meil meeskoorides harilikult pöud. Ka kogulaul — ansambel —

on hää, kuid jätab siiski vahel soovida ühtluse mõtete, tundub vahetevahel tühje kohti, mis koori negatiivseks küljeks on ja mispärast seda minu arvates esimese järgu kooriks veel pidada ei saa. Üldiselt aga, nagu öeldud, laulis koor siiski suurepäraselt ja meie koorid oleksid võinud siit väga palju õppida.

Kontserdi eeskava sisaldas ainult Soome meistrite — Kuula, Merikanto, Sivori, Maasalo, Palmgreni j. t. helitöid. Iseäranis kordalainuks võiks nimetada Merikanto „Troost“, Haapalaise „Õhtu“ ja Törnuddi „Nõidus“: ilus ettekanne, ideaalne diktsioon, nüansseerimine. Ka muud laulud — Kuula „Nuijamiesten marssi“ ja „Kiigel“ jne. olid hääd. Lisapalade hulgas, mis tungival nõudmisel anti, oli ka M. Hermannini „Meeste laul“, mis cestikeelse esekujulikul puhta diktsiooniga ette kanti ja kuulajate poolt samuti elavate kiiduavaldustega vastu võeti, niisama ka „Porilaisten marssi“, mida püsti tõustes (seistes) kuulatati.

Kontserdist võtsid osa Soome lauljanna pr. Linnea Christiansen ja meie bariton hra A. Arder. Hra Arderi võimine on ju teada, mispärast pikemalt siinkohal peatama ei hakka, ainult niipalju olgu tähendatud, et ta ka siin hää eduga esines aariatega Ver-

di „Maskeballist“ ja Rubinsteini „Däämonist“ („Laps, ära nuta“) ja A. Kappi l. „Metsa teel.“

Ka pr. L. Christiansenist on juba kõnet olnud, tahaksin aga veel kord alla kriipsutada, et meil siin väga ilusa kõlaga koloratuursopraaniga tegemist on, kellel päälegi väga hää kool, peenike maitse — omadused, millega mitte kõik lauljad kiidelda ei või. Ka diktsioon on hää.

Pr. Christiansen esines mitme palaga, kuid sünnitas suurt kiituse tormi Aljabjevi „Solovei'ga“, mis ta Vene keeles ette kandis ja mis ta võimisest nii trillerites kui ka suurtes hüpetes ja passaashides hiilgavat tunnistust andis, nii et eemal oleval kuuljal, kes lauljannat ei näinud, küll vist mulje võis tekkida, et siin mitte inimese, vaid ööbiku lauluga tegemist oli, — nii kujukad olid trillerid sekundides, tertsid.

Nagu ju tähendatud, jäi kontserdist väga hää mulje. Kahju, et osavõtt mitte elavam ei olnud; kahju ka, et niisuguseid kontserte nii harva nautida saab, — muusikalise maitse ja kunstilise külje arenemisele aitavad nad väga palju kaasa, ja kõik, kes sel alal tahavad edasi saada, peaksid igat sarnast juhust tarvitama, et omi teadmisi ja maitset harida.

Setu laulupidu.

J. K.

Narva laulupeoga ühel ajal peeti 22. juunil Fetseris Setu laulupidu.

Laulupeo kohaks oli määratud ajaloolise Petseri kloostris ilus õue, milleks kloostris nõukogult lahkesti luba anti, kuid viimasel silmapilgul, 20. juunil, keelias kloostris ülem Vene mustasajaliste surve all laulupeo pidamise kloostris ära, et kogu ettevõtet nurja ajada.

Kuid pidutoimkond ei heitnud meelt, vaid korraldas ühe päeva jooksul sõjaväelaste lahkel kaasabil laulupeo näituse platsil. Sellestki lühikesest ajast võttis raske sadu pool päeva ära, aga selle pääle vaatamata olid pidu alguseks tarvilised ehitused — kölakoda, pingid valmis, haljaste kaskedega ja lippudega kaunistatud. Et laulupeole oli oodata hõimarahvaste esitajaid, siis Eesti lippude kõrval lehisid ka Liivi, Ungari, Soome, Karjala ja Ingeri lipud. Et laupäeval p. l. kuni õhtuni kange vihma sadu oli, siis jäi palju laulukoori Petseri tulemata — umbes kolmas jagu ilmus peole.

Porise tee ja halva ilma pääle vaatamata oli setusid maalt rohkel arvul kokku tulnud. Setu rahvakoorigest osavõtjate arv ulatas ligi tuhandeni. Oli see ju Setu laulupidu.

Setud tulid hommikul vara valdada kaupa lippudega leelutades linna. Meeleolu oli neil ülendav.

Piduplatsil oli hra S. Dublevski juhatusel Setu rahvakoorige üldproov, mis hästi õnnestas. Pääle üldproovi säeti pidurong kokku. Sõjaväe orkestri järele marssisid esiti laulukoorid, siis Setu rahvakoorige valdada kaupa lippude all. Pidurong oli umbes veerand versta pikk. Erilist tähelepanu pöörasid pidurongis Setu rahvakoorige endale oma toredate kaela- ja rinnaehetega, mis hõbedast ja osalt kullatud. Naisterahvad olid kõik viimse riivariidide ja kiirgast kõiksugu värviliste lintidega ja vöödega. Meesterahvastest oli ainult osa rahvariides.

Pidurongi vaadati igalpool suure huvitusega. Pidulaulupeo toimkonna esimehe, hra Listakindi kõnega, millele järgnes hümn. Kontsert oli kolme jakku jaotatud: 1) üldkoorige kontsert, 2) pidukõne ja Setu rahvakoorige ettekanded ja 3) üldkoorige kontsert. Üldkoorige juhataja Petseri hariduse seltsi laulukoori juhataja hra A. Rässa.

Petseri laulupeol esinenud lauljatekogu häälema-terjaali kohta peab tähendama, et see iseenesest halb ei olnud, kuid torkas silma juhataja tehniline vilumatus, mis vähe dünaamilisi varjundeid ja rütmilisi muutusi lubas.

Üldse peab ütleva et mõned laulud ette kanti liiga pikaldases tempos, nagu koraalid, muu seas Tobiasi „Varas“ ja Saare „Sõjamehe ülemlaul“. Ka ei suutnud juhataja lauljaid oma juhatusega kaasa kiskuda, nii et lauljad ja kuulajad külmaks jäid. Sellega on ka seletatav, et kuulajad ei nõudnud ühegi laulu kordamist, mis küll Eesti laulupidude ajaloos haruldane nähtus.

Peab ütleva, et isegi paremad ettekanded ei küündinud keskpärasuseni. Oleks tingimata soovivat, et laulupidudel üldkoorige juhatamist ei usaldataks vilumata kätte; selle all kaotab igatahes laulupidu oma mõjust palju.

Pidukõne pidas endine siseminister hra Einbund. See oli hästi väljatöötatud ja hoogsalt ettekantud kõne, mida rahvas suure vaimustusega vastu võttis. Üldkoorige kontserdist palju paremini õnnestasid Setu rahvakoorige ettekanded. Need olid täis tuld ja vaimustust ja võeti kuulajate poolt elavate kiiduavaldustega vastu ning nõuti sagedasti kordamist. Eriti suure vaimustusega laulis üks Mäe valla etteütleva meesterahvas, kelle nimi mulle teadmatuks jäi. Pääle Setu rahva segakooride laulsid ka meeste- ja isegi lastekoorid.

Üldse Setu rahvakoorige ettekanded avaldasid hää mulje kuulajaisse. Valitsuse liigetest ilmusid peole

siseminister Th. Rõuk, kes tervitas laulupidu riigivanema ja vabariigi valitsuse nimel, kuna haridusminister, prof. Rahamägi, haridusministeeriumilt tervitusi ütles. Pääle kohalikkude asutuste tervitapidu veel Emakeele seltsi ja „Päevalehe“ esitajad, kuna traaditeel muu seas laulupidu tervitas riigikogu esimees Tõnisson.

Setu rahvakooride ettekannete ajal jõudsid Soome üliõpilased laulupeo platsile. Ettekanded katkestati sel puhul ja pidutoimkonna esimees hra Listakind pidas soomlaste auks lühikese tervituskõne, mille päale orkester mängis. Soome üliõpilaste esitaja tervitas laulupidu ja setusid Soome keeles, mis Eesti keelde tõlgiti.

Selle päale astusid Obinitza setud laululavale ja kuulsa Hilana Taarka etteütlemise järele laulsid soomlastele tervitus laulu, kuna teine laulik,

Jaagu Auus, tervituse laulu improviseeris Eesti riigivanemale ja vabariigi valitsusele.

Laulupidu lõppes hümni laulmisega ja jättis kõigile ülendava mulje. Setud käisid õhtul veel kaua salkade kaupa linna mööda ja laulsid rõõmsas meeleolus laulusid.

Ka koju minnes lauldi ja tantsiti teel, sest setud on üldse elava loomuga ja rõõmus rahvas.

Õhtul kinoteaatris kanti Setu pulmakombeid ette, lauldi Setu laulusid ja rahva pillimehed mängisid mitmesugustel huvitavatel pillidel, vahel üksikult, vahel korraka kooris. Lõpuks hra Siemeri klaveri saatel laulsid prl. E. Koort ja Lippand mõned laulud, mida väimustusega vastu võeti.

Setu laulupeost jäi kõigile hää mälestus, kuna Setu rahvahariduse ajaloosse jääb ta tähtsa sündmusena seisma.

Soome 19. ülemaaline laulupidu 11. ja 12. juunil Jüväskülas.

(Meie erikirjasatjalt.)

11. ja 12. juunil pühitses Soome Rahvalgustuse Selts (Kansanvalistusseura), kellel on määratu suured teened Soome haridustöö alal, oma tegevuse 50-aastast, ja tema poolt korraldatud ülesoomemaaaliste laulupidude 40-aastast juubelit 19-da ülemaalse laulupeoga. Laulupidu korraldati väikeses Soome linnakeses — Jüväskülas, mis asub Süda-Soomes, ilusate järvede ja mäekinkude vahel, ligi 400 kilomeetrit Helsingist põhjapoole. Selle 5000 elanikuga linnakeses peeti ka 1884. a. esimest ülemaalist laulupidu, sest suuremates linnades — Helsingis, Tampere ja teistes — valitses sel ajal tugev Rootsi mõju, mis takistas sarnase suure rahvuslise ettevõtte läbiviimist, kui seda on laulupidu; — Jüväsküla ja ta ümbrus on aga põline puht-soome keele ja meele keskkoh.

Võrreldes Eesti ülemaaliste laulupidudega, on Soome omad — arvult 19 — kõik väga väikesed olnud, — kõige suurem vist umbes 3000 tegelasega. Ka kõnesolev 19-es oli kahekordseks juubeliks üllatavalt väike: ülesantud oli 56 segakoori 1500 lauljaga, 8 naiskoori 160 lauljaga, 7 meeskoori 137 lauljaga, 16 pasunakoori 193 mängijaga ja 2 keelpillikoori 52 mängijaga; kokku seega mõni üle 2000 tegelase. Neistki olid paljud ilnumata jäänud, võib olla väga ranga saju pärast pidu eelpäeval, nii et tõelik tegelaste arv palju üle 1000 ei ulatanud. Helsingi koorid puudusid täiesti. Väheste osavõtu peapõhjuseks olla Soome muusikategelaste seletuse järgi maa laialdus ja sellega ühenduses olevad sõidarakused ühest küljest ja vähene küllakooride arv teisest küljest. Sellele lisaks olla veel viimasel ajal seltsinud klassivahede travus, mille tõttu kõik sotsialistilised ja tööliste organisatsioonid laulupeost eemale jäänud.

Ka on Soome laulupeod vähem pidulikud, kui meie omad. Juhatajad juhatavad, näiteks, üldkoorisid igapäevastes tööülikondades, sagedasti isegi kübar peas. Korraldusi tehakse tegelastele, kui ka publikule piduplatsil täitsa kodusel viisil. Pidurongis puuduvad kooride hupud, mis meie laulupidudel nii ilusaks traditsiooniks kujunenud, täiesti, jne.

Kõigile pidulesõitjatele oli Soome raudteevalitsuse poolt võimaldatud kõigis klassides 50 prots. hinnalandus, mis oli nii korraldatud, et erimärgiga va-

rustatud täiehinnaalne sõidupilet kodust peole maksis ka peolt koju sõiduks.

Esimese pidupäeva

alustas kell 7 hommikul pasunakoorige tervitusmäng linna keskel asuva „Harju“ mäe vaatetornilt.

Kell 10 kogusid lauljad ja mängijad rahvakooli platsile, kust kell 11 pidurongiga piduplatsi poole liikuma hakati, ees pasunakoorige. Pidurongi ees kanti selle juubelipeo jaoks eriti valmistatud standardlippu, mis osutus ainsaks lipuks rongis. Lippude asemel kanti iga koori ees ühesuguseid varda külge kinnitatud plakaat-kilpe koori nimega. Pea kõik naislauljad olid rahvarietes, mis pidurongile andis heleda, värvirikka ja veetleva ilme.

Kell 11 jõudis pidurong piduplatsile — „Lõunapuiestikku, kuhu oli kogunud ligi 5000 kuulajat.

Pidukontsert algas ühehäälse koraaliga ühendatud segakooride ettekandel ja pasunakoorige saatel. Sellele järgnes pidutoimkonna juhataja Dr. S. Kuusi avamis- ja tervituskõne, milles ta käsitas Rahvalgustusseltsi 50-aastast tegevust Soome rahva hariduse tõstmise alal ja alla kriipsutas seniste laulupidude suurt tähtsust Soome rahva rahvuslike tunde kasvutamises.

Kõne järgi kandsid ühendatud pasunakoorige Soome sõjaväe ülemkapellmeistri major A. Apostoli juhatusel Sibeliusi „Finlandia“ ette, üllatades haruldase toonipuhtusega ja kõlavusega.

„Finlandia“ järgi asusid lavale ühendatud segakoorid, umbes 800 lauljat, kes vana muusika veteraani P. J. Hannikaise juhatusel ettekanqsid 6 vanaema põlve meistri laulu, nimelt Hagforsi hõljuva „Kevade polka“, Collani õrna „Hommikulaulu“, Kiljanderi palvelise „Õhtu Veneetsias“, Ingeliuse kõlava „Talgulaulu“ ja Linseni hoogsa Soomes väga palju lauletava „Kevadpäev Kangasalas“. Ettekannete hoogne ja mõjuv.

Segakooridele järgnesid ühendatud naiskoorige — umbes 100 lauljat — kuue lauluga, nimelt: Isacssoni „Kevadelaul“, Genetzi „Toome all“ ja Kotilaise „Varjo vain“ O. Kotilaise juhatusel (kaks viimast korrati autorite juhatusel), siis Melartini „Hommikulaul“ ja Koskimiesi „Mesimarja“ Jüväsküla naiskoo-

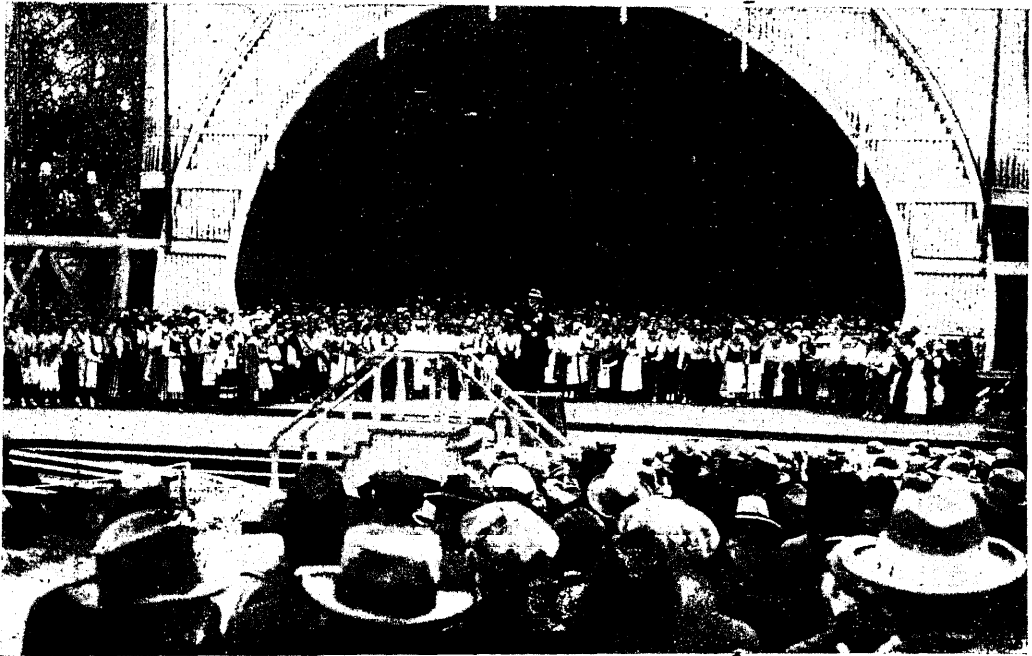
ri juhataja pr. T. Jussila juhatusel ja lõpuks P. J. Hannikaise väga ilus ja meeleolurikas laul „Näki-neid suvisel ööl“ autori enese juhatusel. Viimase laulu lõpul annetati hallpeale autorile publikumi tormiliste kiiduavalduste saatel tore loorberi pärg peal-kirjaga rahvuslistes värvides lintidel: „Tänuühiks 40-aastase töö eest koorilaulu kasuks“.

Naiskoorides olid eriti ilusad sügavad altod, kuna sopraanid, eriti kõrgemas registris, raskepärased tundusid. Ka polnud üksikute häälerühmade tasakaal igal pool küllalt ühtlane.

Pärast vaheaega esinesid esimeseks ühendatud meeskoorid — kokku umbes 75 hinge — noore energilise koorijuhhi J. Pohjanmiehe juhatusel, osutudes muusikaliselt kõige paremaks ja viimisteldunumaks numbriks esimese päeva kontserdi eeskavas, niihästi

lained“, Hannikaise „Karjase püha“, Kuula „Muinasjutu“ ja Laurise „Hämeenmaa“, mis kõik kordamisele tulid.

Sellele järgnes väga liigutav silmapilk. Pidu peakorraldaja poolt paluti kõik need veteraanid, kes esimesest Soome laulupeost 1884. a. osavõtnud, lavale ilmuda. Publiku tormiliste ovatsioonide saatel kogus lavale umbes 100 hallpead meest-naist, keda pidutoimkonna poolt soojade sõnadega tervitati ja publiku poolt kolmekordse võimsa „elaguga“ elada lasti. Üliõpilased kinнитasid iga veteraani rinda juubelipeo mälestusmärgi, mille eest vanakesed tänasid lauluga esimese laulupeo eeskavast vana Hannikaise juhatusel. Kui ilus mälestus esimese laulupeo romantikast kõlas see vanakeste laul ja kutsus tormilised ovatsioonid esile. Laulu lõpul haara-

Soome 19. ülemaaline laulupidu Jüväskülas 11. ja 12. juunil 1924.

Ühendatud segakoorid laulavad. Juhataja kohal Soome vanem koorijuhataja P. J. Hannikainen.

ettekande puhtuse ja rütmilise täpsuse, kui ka dünaamiliste värvindite peensuse poolest. Ka näitas lauljate häälematerjaal, eriti sügav ja mahlakas II bass ja pehmetämbriline kõrgeulatusline I tenor hääd kvaliteeti. Meeskooride poolt ettekantud lauludest: Cruselli „Oi, tere Põhjala“, Merikanto „Nüüd on suvised“, Törnuddi „Kirikulised“, Palmgreni „Söepõletajad“, Sivori „Heiki pulmarüü“ ja Klemetti „Millal Põhjalat näha saan“ meeldisid eriti kolm viimast, mis ka tormilise aplaüsi järgi korralati, — Sivori ja Klemetti omad väljakutsutud autorite juhatusel. Meeskooride järele kanti Jüväsküla ja Mikkelü ühendatud asjaarmastajate sümfoonia orkestrite poolt Iivri Koskimiesi juhatusel F. Schuberti lõpetamata sümfoonia H-moll, asjaarmastajate kohta väga pretsiisilt ja mõjuvalt ette.

Sellele järgnes professor E. N. Setälä sisult ja ettekandelt väga huvitav ja vaimustav pidukõne.

Kõne järgi esinesid jälle ühendatud segakoorid Hannikaise juhatusel, kandes ette Järnefeldi „Aja

sid vanakesed oma kauaaegse väsimata laulupidude juhataja Hannikaise kätele ja kandsid ta publiku vaimustava tervituslaulu saatel lavalt ära.

Esimese pidupäeva kontsert lõppes ühendatud pasunakooride ettekannetega L. Linnala juhatusel, jättes kõige parema mulje järele.

Teise pidupäeva

hommikuks oli taevast uuesti kattunud hallide pilvedega ja kella 9 paiku hakkas vihma tibama, mis järkjärgult ikka tugevamaks läks. Selle peale vaatamata alustati teist pidukontserti õigel ajal kell 10 hommikul. Enne seda käidi surnuajal Manalasse varisenud rahvategelaste haudadel pärgi panemas ja laulmas.

Kontsert algas jälle ühehäälse koraaliga pasunakooride saatel. Sellele järgnesid ühendatud segakoori laulud Klemettilt, Krohnilt ja Madetojalt Soome parema ja kuulsama koorijuhhi prof. Klemetti juhatusel, mis väga soojalt vastu võeti. Selle järele

kandis näitleja J. Korhonen kirjaniku L. Pohjanpää poolt luuletatud pidutervituse „Väinämöisen laulu“ ette, millele järgnes Sibeliuse kantaadi „Vapautettu kuningatar“ ettekanne seitsmest koorist ühendatud segakoori ja sümfoonia orkestri ettekandel L.Linnala juhatusel. Muusikaliselt on see teos väga huvitav ja kõrgeväärtuseline ja kujunes niisugusena, kui ka väga hääd ja puhta ettekande tõttu laulupeole hülgenumbriks, nii et seda publikumi tormilisel nõudmisel korrata tuli.

Pärast vaheaega laulsid ühendatud meeskoorid, milles nüüd oli ainult 55 lauljat, Väinö Pesola juhatusel 6 laulu, nimelt: Hannikaise, Pesola, Pohjanmiesi, Faltini, Sibeliuse ja Genetzi omad, mis kõik kordamisele tulid ja autorid välja kutsuti-

peod on olnud ka selleks vahendiks, mille kaudu Soome ja Eesti rahvas üksteist uuesti leidsid. I-sele Eesti laulupeole 1869. a. tulid Soome rahvategelased ja kui 1884. a. Jüväskülas peeti esimest Soome laulupidu, siis ruttasid toleleagseid Eesti rahvategelased Dr. Hurt, Dr. Hermann ja teised, kokku 12 meest, sellest osa võtma. Nii on kõigile järgmistele Soome ehk Eesti laulupidudele vastamisi sõidetud, et laulu kaudu tunda end ühe isa lastena, ühise perena.

Selle kõne peale, mis suure vaimustusega vastu võeti, vastas soomlaste nimel prof. E. N. Setälä esiteks Eesti ja siis Soome keeles:

„Austatud Eesti suguvend! Me ütleme Teile, kallis suguvend, tänu Teie soojade sõnade ja Teie südamliku tervituse eest. Ja me ütleme palava-

Soome 19. ülemaaline laulupidu Jüväskülas 11. ja 12. juunil 1924.

Ühendatud naiskoorid laulavad P. J. Hannikaise juhatusel. Lava tagaseina vastas pidu standardlipp. Paremal P. J. Hannikaisele annetatud loorberi pärg.

Sellele järgnes piiskop J. Gummeruse süttiv pidukõne laulu tähtsusest Soome rahva arenemisloos.

Kõne järgi esinesid ühendatud pasunakoored ülemkapellmeister A. Apostoli juhatusel ja siis jälle ühendatud segakoorid prof. Klemetti juhatusel Kotilaise, Maasalo ja Ikose lauludega, mis sooja vastuvõtmist leidsid ja autorite juhatusel kordamisele tulid.

Viimase laulu järele teatas pidu peakorraldaja V. Suomalainen, et käesolevale laulupeole on sõitnud Eesti Lauljate Liidu esitajana viimase Eesti laulupeole üldjuhataja A. Kasemets, et Soome lauljatele edasi anda Eesti lauljate tervitusi. Ühtlasi andis ta ka lühikese, kuid piltliku ülevaate viimasest Eesti laulupeost, millest ta ise osa võtnud.

Kui selle järele E. L. L. esitaja kõnetoolile asus, pääsis publikumis tormiline aplaus lahti, mis kuidagi vaikiqda ei tahtnud.

Oma kõnes, mille prof. Setälä pärast Soome keelde tõlkis, ütles A. Kasemets muu seas ka, et laulu-

mat tänu tervele Eesti rahvale, kelle käest meie oleme laulupeo mõtte saanud.

Eesti maa ja Eesti vennasrahvas! Soome Kaljuvalla rand teretab Sind, Sina lage Eestimaa, Soome rahvas teretab Sind, Sina armas Eesti rahvas! Soome süda tuksub ikka Sinule, Sina palju kannatanud, nüüd iseseisev Eesti maa ja Eesti rahvas! Mõjuvalt kõlaga ka Eesti laul ja laul ühendagu vennasrahvaste südamed! Eesti rahvas elagu, tuhat korda elagu!!

Selle peale kajas mitmekordne vägev „elagu!“ kuulajate kui ka lauljate suust. Siin juures palus prof. Klemetti hra Kasemetsa eeskavas olevat Miina Hermanni „Meeste laulu“ juhatama. Laul oli kooride poolt hästi kätte õpitud ja läks suure kindlusega ja hooga läbi ja kutsus suure vaimustuse tormi esile. Kontsert lõppes Sibeliuse vägeva „Isänmaale“ lauluga ja prof. Klemetti kui Soome parema koorijuhi, kes Soome laulu väljaspool kodumaad suure eduga esitanud, eladalaskmisega.

Gesti Trükitööstuse ja Kirjastuse Aktsia-Selts

„Hiselu“ trükikoda

Pikk uul. 42 Tallinnas Kõnetr. 490

Valmistab ajakohaste masinatega ja moodstate trükitehtedega

igasuguseid trükiteid

Lauluseltsidele ja kooridele

n o o d i t r ü k k

Töö kiire ja korralik

Hinnad mõõdukad

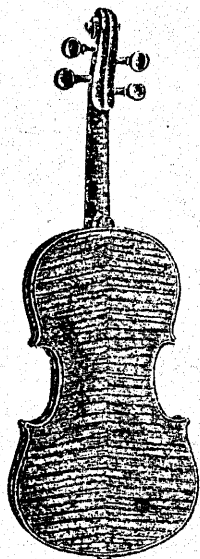
°/Ü ESTO-MUUSIKA

Pääladu: Tallinnas, Vanaturu kael 18/3 ~ Kõnetraat 10-24

Osakond: Tartus, Promenaadi uul. 2 ~ Kõnetraat 6-45

KÕIGE SUUREM MUUSIKA ERI-ÄRI EESTIS

Noodid

Harmooniumid

Muusikariistad

Grammofonid

Klaverid

Keel- ja puhkpillid

Igasugused muusikariistade osad

Kõige paremate kodu- ja väljamaa ilmapabrikute ainuesitused

Müük vabriku hindadega

EESTI LAULJATE LIIDU
MUUSIKALEHT
ILMUB KORD KUUS

Muusikalehe eesmärgiks on Eesti muusikaelu kõigekülgselt valgustada ja selle loomulikule arenemisele soodsat pinda luua. Selleks tahab Muusikaleht eestkätt silmas pida meie laulu- ja mängukooride edenemist, neid Lauljate Liidu ümber koondades, kui ka kõiki teisi muusikalisi päevaküsimusi käsitada, neilt mitmesugustelt aladelt, mis on tähtsad Eesti rahvuslise muusika kultuuri kõrgele tõstmiseks. Kaasa aidata Eesti helikunsti kõigekülgsel õitseleviimisele — see on Muusikalehe kauge siht.

Muusikaleht toob ülevaateid väljamaa muusikaelust ja tahab iseäranis meie naaberrahvastega sellel alal lähedat sidet pidada.

Muusikalehele on kaastööd lubanud järgmised heliloojad, muusikategelased ja kunstnikud: Miina Hermann, A. Kalnin (Läti), A. Kapp, A. Kasemets, prof. Heikki Klemetti (Soome), C. Kreek, prof. Ilmari Krohn (Soome), A. Krull, R. Kull, P. Laja, H. Laksberg, A. Läte, prof. A. Lemba, Armas Maasalo (Soome), Leevi Madetoja (Soome), E. Mesiäinen, H. Meri, L. Neumann, M. Pukits, J. Paulsen, W. Peerna, P. Ramul, G. Reeder, M. Saar, J. Saar, J. Sahlit (Läti), J. Simm, A. Schmidt, Aino Tamm, prof. J. Tamm, V. Tamman, Tenno-Vironi, A. Topman, K. Tuvike, K. Tärnpu, A. Vedro, mag. O. Väisanen (Soome) ja teised.

Muusikaleht annab aasta ja poolaasta tellijatele kaasandena aasta kohta kuus vihku koorilaule, mille välja- valiku teeb muusika toimkond, kuhu kuuluvad J. Aavik, Miina Hermann, A. Kasemets, C. Kreek, P. Ramul, J. Simm, A. Topman, K. Tärnpu.

Muusikalehe väljaandjaks on Eesti Lauljate Liit, vastutavaks ja tegevaks toimetajaks Juhan Aavik. Muusikaleht ilmub kord kuus, iga kuu lõpul. Tellimise hind ühes saatekuludega aastas: 400 marka, poolaastas 200 marka. Üksiknumber 30 marka, ühes noodilisaga 50 marka.

Toimetuse ja talituse adress:

TALLINN, E. Laulj. Liidu Muusikaleht — Müürivahe uul. 16

Toimetaja adress: TARTU, Viljandi uul. 11, krt. 2.